

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Тарас Кушнір

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

У «Положенні про дистанційне навчання» під «дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1]».

В умовах коронавірусної пандемії актуалізувалося питання організації процесу навчання у віддаленому режимі аби запобігти масовим скупченням людей у навчальних приміщеннях. Весна 2020 року продемонструвала необхідність варіювання форм навчання навіть у тих ситуаціях, які для цього найменш придатні.

Ефективність проведеної роботи оцінити на сьогодні складно, бо робота велась часто хаотично, непрофесійно. Вчителі та викладачі подекуди «на ходу» освоювали нові інструменти та технології. Багато хто, в силу відсутності належного рівня цифрової грамотності не зміг забезпечити повноцінного навчального процесу.

Масовізація переходу на віддалений формат навчання, без проведеної попередньої роботи породив низку складних питань, які так і не вдалося належним чином вирішити.

Ні згадуване «Положення...», ні тимчасові положення університетів про організацію навчання в умовах пандемії та жорстких карантинних обмежень не дали відповіді на ключове, на наш погляд, питання: «Де повинен відбуватись навчальний процес?» Поняття «веб-середовище», «інформаційно-комунікаційні

технології», «веб-ресурси» тощо – це «замилування очей», бо у будь-якому випадку питання місця не є чітко визначеним. Як би банально це не звучало, але визначення конкретної локації, в якій мав би знаходитись викладач є обов'язковим. Бо атмосфера академічної освіти втрачається, коли викладач проводить заняття на фоні кухонного гарнітуру чи під акомпанемент працюючого в сусіда перфоратора. Натомість уникнення нормативного закріплення місця, з якого мав би працювати викладач (вчитель) негативно вплинуло на процес організації навчання.

Необхідність проведення занять викладачами в домашніх умовах породжує зайві негативні моменти, пов'язані з антуражем, шумами, якістю інтернет зв'язку тощо. Зважаючи на організацію дистанційного навчання виключно в синхронному режимі ми отримали ситуацію, коли і студент, і викладач прив'язані до монітора комп'ютера чи телефона впродовж 5-6 годин щодня. У обивателя може виникнути просте питання: якщо викладач у себе на кухні, а студент – у себе, то де знаходиться навчальний заклад? Чи університети стають віртуальним середовищем? На наш погляд, навчальні заклади за даних обставин мали б виконати інфраструктурну, забезпечуючу роль в здійсненні навчального процесу. Але, відверто кажучи, вони з цією роллю не справились, переклавши ці процеси на викладачів, які змушені використовувати власні гаджети, власні помешкання та власний інтернет-зв'язок для організації навчання. Чи можлива ситуація, щоб токар-фрезерувальник виконував свою роботу на домашньому верстаті у стінах своєї квартири? Неможливо. То, чому так може працювати викладач (вчитель)?

Системної роботи з облаштування аудиторій до дистанційного навчання не відбулось. Вочевидь проблема у фінансуванні, бюджетах тощо. Але ситуація виглядає такою, що фізично університети самоусунулись від матеріально-технічного забезпечення навчального процесу. Виникає природне запитання, а чи не виникне в такому випадку ризик того, що викладач, який (часто самостійно) освоїв технології дистанційної освіти не захоче зорганізувати приватне підприємство з надання освітніх послуг (вебінари, zoom-конференції

стають популярними серед коучів та практиків). Тому, вочевидь існує ймовірність, що викладачі захочуть себе спробувати у менторстві, коучингу, тренерстві, бо вони подекуди значно більш фахові за тих, хто сьогодні працює в цих сферах.

Проблема місця не єдина. Навіть, якщо викладач візьме власний ноутбук і захоче провести заняття з аудиторії, часто це матиме перешкоду через відсутність належної якості інтернет-зв'язку. Тому, знову ж таки, проблему доведеться вирішувати викладачеві самотужки.

Але гляньмо на звичну реалістичну картину. Викладач читає лекцію (чи проводить семінар) з власного помешкання. Цілком імовірно, що в цей час галасують діти, шумлять сусіди тощо. Проблему вирішити доволі просто. Для цього у дистанційному навчанні передбачений асинхронний режим, який дозволяє розмістити відео лекції (заздалегідь відзнятої) чи презентації у загальному доступі (в Moodle, Teams, Telegram чи Google-диск). Натомість більшість університетів наголошує на необхідності саме синхронного навчання з повними за тривалістю заняттями (хоча доведено, що найвища ефективність відеолекції тривалістю до 40 хвилин). Очевидно, що синхронний процес має перевагу, оскільки дозволяє уникнути відчуття «відірваності» від навчання, бачитись студентам один з одним, але й має багато технічних перешкод, що інколи нівелюють існуючі позитиви.

Важливим моментом, який, на жаль, не врахований при організації дистанційного навчання, є добровільний вибір такої форми навчання. Питання доречності чи недоречності дистанційного навчання має, насправді, вирішуватись не у високих чиновницьких кабінетах, це питання «низових» учасників навчального процесу – студентів, викладачів, які забезпечують процес викладання на тій чи іншій освітній програмі.

На наш погляд, таке питання вирішується чітким нормативним врегулюванням процесу організації дистанційного навчання з виокремленням віддаленої безконтактної форми організації навчання в окрему форму навчання, тоді вступник разом з батьками, з якими він приймає рішення про вступ до

навчального закладу зможе обирати не тільки освітню програму, на якій він хоче здобувати кваліфікацію, а й той формат навчання, який йому найбільше пасує в конкретний момент його життя. В умовах пандемії, безумовно, в повній мірі врегулювати процес таким чином досить складно, бо є здобувачі освіти, які вступили на обрану форму навчання ще до початку пандемії, але, нам видається, що в умовах, якщо країна півроку живе в умовах карантинних обмежень, про повернення до повноцінного аудиторного навчання мова не йде, цілком доречним був би розгляд питання про можливість наборів здобувачів освіти (в межах існуючого ліцензійного обсягу) на нову експериментальну форму навчання, про яку ми говорили вище. Безумовно, що не варто було би підготовку фахівців за такої форми здійснювати в межах усіх існуючих освітніх програм, але хоча б на 10-15% освітніх програмах впровадити такий пілотний проект було б доречним. Бо ми маємо розуміти факт того, що навіть серед молодих людей, які вступають на навчання до вищих чи професійно-технічних навчальних закладів є люди із хронічними захворюваннями, які змушують їх включати в групи ризику при пандемії коронавірусу. Також є категорії людей, які мають певні страхи (фобії) з приводу ризику зараження хворобою або мають вдома літніх батьків, бабусь, дідусів, яких вони можуть заразити будучи активною контактною особою. Вважаємо, за можливе таким людям, які згодні отримувати освітню послугу за віддаленою безконтактною формою навчання, такий формат забезпечити.

Однак, безумовно, такі рішення не можуть прийматись миттєво і невідкладно реалізовуватись в силу необхідності підготовки методичного та дидактичного забезпечення нової форми навчання, яка має певні особливості. Також, вочевидь, виникає потреба у навчанні кадрів, які забезпечуватимуть цей процес. Крім цього, варто вирішити і питання матеріально-технічного забезпечення процесу навчання за умови повністю віддаленої форми. Бо повністю віддаленою така форма має бути для студентів, викладач, який представляє навчальний заклад не може здійснювати матеріально-технічне забезпечення навчального процесу самотужки, він не фізична особа

підприємець чи приватне підприємство, яке надає ті чи інші освітні послуги, він є найманим працівником, який має мати облаштоване роботодавцем робоче місце. Тому, для мінімального забезпечення навчального процесу за умов повністю віддаленої форми навчання мають бути виділені окремі аудиторії з належною комп'ютерною технікою, програмним забезпеченням та інтернет-зв'язком. Цей момент вважаємо вкрай необхідним, бо викладач може брати участь у навчальному процесі на різних освітніх програмах різних форм навчання. Сьогодні ж за умов змішаної форми навчання, деякі викладачі в умовах одного дня можуть мати заняття у віддаленій та в очній формах, що створює шалений дискомфорт для тих викладачів, яким інколи бракує часу, щоби приїхати з дому на роботу і навпаки.

Незважаючи на деякий дискомфорт від необхідності організації навчального процесу в дистанційній формі, маємо розуміння того, що сьогоднішній час не дає нам вибору і таке навчання стає неминучим. Єдиним питанням, яке вважаємо за доцільне вирішити в першу чергу, є питання належного врегулювання та нормативно-методичного забезпечення такого процесу з формуванням належної мотивації усіх учасників навчального процесу.

Нам можуть зробити закид з приводу того, що у своїх наказах Міністерство освіти і науки регламентує можливість використання технологій дистанційного навчання у навчальних закладах. Але суть цього регламентування зводиться до того, що навчальний заклад чи підрозділ змушені самостійно прийняти рішення про запровадження/незапровадження дистанційного навчання. Однак, виглядає таким чином, що за умов запровадження такого процесу у навчальному закладі для окремих категорій здобувачів освіти викладач (вчитель) повинен працювати і з одним, і з іншим контингентом студентів (учнів), натомість його педагогічне навантаження не передбачає виокремлення окремих годин на роботу з здобувачами освіти з допомогою різних технологій. Тобто, картина виглядає так, що «Ви хочете працюйте, але грошей на все це ми не даємо». Це імітація роботи

Міністерством освіти і науки, яке лише поверхнево вирішує проблеми, які виникають в нинішніх умовах. Міністерство апелює до автономії вищих навчальних закладів, на які переадресовується вирішення складних тактичних питань. На місцях питання також системно не вирішуються через неможливість виконувати більші обсяги роботи з тими ресурсами, якими володіє навчальний заклад. Звісно, що навчальні заклади можуть «навантажити» викладачів додатковими обов'язками та видами робіт, але тоді виникне напруження серед працівників, які в якийсь момент можуть вдатись до різних активних дій. Тому, навчальні заклади змушені балансувати, і тією точкою, яка не дозволяє процесу «закипіти» - є консенсус у вигляді проведення викладачами занять з домашніх помешкань з використанням власної комп'ютерної техніки для усіх студентів, без поділу на тих, з якими треба працювати в аудиторії та тих, з якими треба працювати дистанційно.

Однак, це не вирішення проблеми, воно, на наш погляд криється у викладених вище міркуваннях з виокремленням ще однієї форми навчання та врегулюванням питання «місця» для здійснення віддаленого навчання.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання. Наказ Міністерства освіти і науки України № 466 від 25.04.2013 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>.